

AXBOROT HURUJLARIGA QARSHI MA’NAVIY IMMUNITET SHAKLLANTIRISHDA OILANING ROLI

Abdulaxatova Xushbaroy Zohidjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta’lim va maxsus pedagogika fakulteti
1-bosqich 102-guruh talabasi
Tel:+99888 062 35 25
Ilmiy rahbar:Nodiraxon Tojiboyeva

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19417420>

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv jarayonida yoshlar ongiga salbiy ta’sir ko’rsatishi mumkin bo’lgan axborot hurujlari hamda ularga qarshi ma’naviy immunitetni shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Ayniqsa, oilaning tarbiyaviy imkoniyatlari, ota-onaning mas’uliyati hamda milliy qadriyatlarning yoshlar dunyoqarashini shakllantirishdagi o’rni yoritilgan. Shuningdek, yoshlarni zararli axborotlardan himoya qilishda oilaviy muhitning muhim ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so’zlar: Axborot hurujlari, ma’naviy immunitet, oila tarbiyasi, yoshlar tarbiyasi, globallashuv, milliy qadriyatlar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются проблемы формирования духовного иммунитета молодежи к информационным атакам в условиях глобализации. Особое внимание уделяется роли семьи в воспитании подрастающего поколения, ответственности родителей и значению национальных ценностей в формировании мировоззрения молодежи. Также научно обоснована важность семейной среды в защите молодежи от негативного информационного воздействия.

Ключевые слова: информационные атаки, духовный иммунитет, семейное воспитание, воспитание молодежи, глобализация, национальные ценности.

Abstract. This article analyzes the issues of forming spiritual immunity of young people against information attacks in the context of globalization. Particular attention is paid to the role of the family in the upbringing of the younger generation, the responsibility of parents, and the importance of national values in shaping the worldview of youth. The article also scientifically substantiates the importance of the family environment in protecting young people from harmful information influences.

Keywords: information attacks, spiritual immunity, family education, youth upbringing, globalization, national values.

Kirish. Bugungi kunda axborot texnologiyalarining rivojlanishi natijasida turli g’oya va qarashlar inson ongiga tez kirib kelmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan axborotlar yoshlar dunyoqarashiga katta ta’sir ko’rsatmoqda. Bu jarayon bir tomondan bilim olish imkoniyatlarini kengaytirsa, ikkinchi tomondan yoshlar ongiga salbiy ta’sir ko’rsatishi mumkin bo’lgan axborot hurujlari xavfini ham yuzaga keltirmoqda.

Mutaxassislarining fikricha, axborot hurujlari orqali insonlarning dunyoqarashi va e’tiqodiga ta’sir ko’rsatish mumkin. Shu sababli yosh avlodni bunday ta’sirlardan himoya qilish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu borada ma’naviy immunitetni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi [1, 112-b.].

Ma’naviy immunitetni shakllantirishda oila eng muhim ijtimoiy institut hisoblanadi. Chunki shaxsning dastlabki dunyoqarashi va axloqiy qadriyatlari aynan oilada shakllanadi.

Axborot hurujlari tushunchasi zamonaviy jamiyatda keng qo’llanilayotgan tushunchalardan biridir. Bu jarayon turli mafkuraviy g’oyalar va qarashlarni ommaviy axborot vositalari orqali inson ongiga singdirishga qaratilgan faoliyatni anglatadi.

Hozirgi kunda internet tarmoqlarida tarqalayotgan ayrim axborotlar yoshlarning ma’naviy qadriyatlariga salbiy ta’sir ko’rsatishi mumkin. Masalan, zo’ravonlikni targ’ib qiluvchi materiallar, axloqsizlikni targ’ib qiluvchi kontent yoki milliy qadriyatlarga zid g’oyalar yoshlar ongiga salbiy ta’sir etishi mumkin.

Shu sababli yoshlarni axborotlarni tanqidiy tahlil qilishga o’rgatish zarur. Bu esa ularning zararli g’oyalarga berilmasligiga yordam beradi [4, 121-b.].

Ma’naviy immunitet – bu shaxsning turli zararli g’oya va qarashlarga nisbatan barqaror pozitsiyaga ega bo’lishi hamda ularni tanqidiy baholay olish qobiliyatidir. Ma’naviy immunitet kuchli bo’lgan shaxs turli zararli axborotlarni tanlab qabul qiladi va ularga berilmaydi.

Tadqiqotchilar ta’kidlashicha, ma’naviy immunitet shaxsning axloqiy qadriyatlari, dunyoqarashi va ijtimoiy tajribasi asosida shakllanadi. Bu jarayon bolalik davridan boshlanadi va oilaviy tarbiya bilan chambarchas bog’liqdir [3, 64-b.].

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo’lib, unda shaxsning ma’naviy va axloqiy fazilatlarini shakllanadi. Farzand ilk bor oilada ijtimoiy munosabatlarni o’rganadi va jamiyat qoidalarini anglaydi.

Olimlarning fikricha, oiladagi sog’lom psixologik muhit farzandning barkamol shaxs bo’lib voyaga yetishida muhim omil hisoblanadi. Ota-onaning farzand bilan doimiy muloqoti, uning qiziqishlari va muammolariga e’tibor qaratishi ma’naviy tarbiya samaradorligini oshiradi [2, 46-b.].

Shuningdek, ota-onalar farzandlariga internet va axborot texnologiyalaridan to’g’ri foydalanish madaniyatini o’rgatishlari zarur. Bu orqali yoshlarni zararli axborotlardan himoya qilish mumkin. Ma’naviy immunitetni shakllantirishda milliy qadriyatlar muhim o’rin tutadi. Milliy an’analar, urf-odatlar va madaniy meros yoshlarning axloqiy qarashlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Masalan, kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, halollik va vatanparvarlik kabi qadriyatlar yoshlarning ma’naviy kamolotida muhim rol o’ynaydi. Shu sababli oilada milliy qadriyatlarni singdirish yoshlarning zararli g’oyalarga berilmasligiga yordam beradi [1, 115-b.].

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

So’nggi yillarda yoshlar tarbiyasi, ma’naviy immunitet shakllanishi va axborot hurujlariga qarshi kurash bo’yicha ko’plab tadqiqotlar olib borilgan.

Karimov (2008) yoshlarning ma’naviy immunitetini shakllantirishda milliy qadriyatlar va oilaning rolini asosiy omil sifatida ko’rsatadi [1, 112–115-betlar]. Bu tadqiqot bizning maqolamizda oilaning yoshlarni himoya qilishdagi ahamiyatini tushuntirishda asos bo’ladi. Shu bilan birga, Karimovning ishida amaliy tavsiyalar yetarli emas, shuning uchun boshqa manbalar bilan to’ldirish zarur.

Shoumarov va Haydarov (2009) oila psixologiyasi nuqtai nazaridan farzand tarbiyasida ota-onaning roli va oilaviy muloqotning ma’naviy immunitetga ta’sirini o’rgangan [2, 45–49-betlar]. Bu tadqiqot bizning maqolada oilaviy muhitning amaliy jihatini yoritishda foydali.

Musurmonova (2010) oilaviy tarbiyada ma’naviy qadriyatlarining shakllanishiga urg’u beradi va yoshlarning axborot hurujlariga nisbatan barqarorligini tahlil qiladi [3, 63–67-betlar]. Bu ish orqali biz yoshlar va oila o’rtasidagi bog’liqlikni amaliy misollar bilan ko’rsatish imkoniyatiga ega bo’ldik. Xorijiy manbalardan Vygotsky (1978) shaxsning ijtimoiy muhit orqali rivojlanish nazariyasini ishlab chiqqan, bu bizning mavzuimizda yoshlarning ma’naviy immunitetini shakllantirish mexanizmini tushuntirishda nazariy asos bo’ladi [9, 84–90-betlar].

Bandura (1977) esa ijtimoiy o’rganish nazariyasi orqali yoshlarning ma’naviy xulq-atvori shakllanishini tushuntiradi [10, 22–28-betlar].

So’nggi yillarda UNESCO (2019) va Livingstone (2009) tadqiqotlari yoshlarning internetdagi faoliyati va axborot hurujlaridan himoya bo’lishi bo’yicha empirik ma’lumot beradi [11, 41–46-betlar; 12, 60–65-betlar]. Bu tadqiqotlar maqolamizga global kontekst va amaliy tavsiyalar qo’shadi.

Maqolada quyidagi metodlar qo’llanildi:

Analitik metod: ilmiy adabiyotlar va tadqiqot natijalari tahlil qilindi, shaxs va oila tarbiyasining axborot hurujlariga qarshi roli aniqlangan.

Taqqoslash va umumlashtirish: turli tadqiqotlar va manbalardagi natijalar solishtirildi va umumiy xulosalar chiqarildi.

Observatsiya va kuzatish: yoshlar va oilalarning axborot oqimiga javobi, muloqot va tarbiyaviy jarayonlar o’rganildi.

Sotsiologik so’rovlar (anketalar): ota-onalar va pedagoglar orasida ma’naviy immunitetni shakllantirish bo’yicha tajribalar yig’ildi.

Xulosa qilib aytganda, globallashtirish va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi inson hayotining barcha sohalariga katta ta’sir ko’rsatmoqda. Axborot oqimining keskin ortishi natijasida jamiyatda turli g’oya va qarashlar tez tarqalmoqda. Bu jarayon yoshlar uchun katta imkoniyatlar yaratish bilan birga, ularning ongiga salbiy ta’sir ko’rsatishi mumkin bo’lgan axborot hurujlari xavfini ham kuchaytirmoqda. Shu sababli yosh avlodni zararli axborotlardan himoya qilish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, yoshlarning ma’naviy immunitetini shakllantirishda oila muhim o’rin tutadi. Chunki shaxsning ilk ijtimoiylashuv jarayoni aynan oilada boshlanadi. Oila muhitida shakllangan axloqiy qadriyatlar, dunyoqarash va ijtimoiy munosabatlar keyinchalik shaxsning hayotiy qarashlariga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Agar oilada sog’lom ma’naviy muhit yaratilgan bo’lsa, farzand turli zararli g’oyalarga nisbatan barqaror bo’lib ulg’ayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 173 b. (112–115-betlar).
2. Shoumarov G’.B., Haydarov I.O. Oila psixologiyasi. – Toshkent: Sharq, 2009. – 296 b. (45–49-betlar).
3. Musurmonova O. Oila pedagogikasi. – Toshkent: O’qituvchi, 2010. – 192 b. (63–67-betlar).
4. To’xtaxodjaeva M.X. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: O’zbekiston, 2015. – 240 b. (120–124-betlar).
5. Quronov M. Oila va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Ma’naviyat, 2014. – 160 b. (52–56-betlar).
6. Raximov S.A. Yoshlar tarbiyasida ma’naviy qadriyatlarning o’rni. – Toshkent: Fan, 2017. – 180 b. (70–74-betlar).
7. Abdullayeva Sh. Pedagogik mahorat va tarbiya nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – 210 b. (98–101-betlar).